

СОМОВ В.Ф.,

Інститут міжнародних відносин
Національного авіаційного університету,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин і бізнесу

ВАРЕНИК А.С.,

Інститут міжнародних відносин
Національного авіаційного університету,
студент

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З РЕГІОНАЛЬНИМИ УГРУПУВАННЯМИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сучасного стану та тенденцій співробітництва України з регіональними угрупованнями. Визначено головні чинники, переваги та альтернативи розвитку співпраці України з іншими країнами в регіональному масштабі, підкреслені основні проблеми й економічні ризики України в русі реалізації інтеграційних прагнень.

Ключові слова: інтеграція, поглиблена зона вільної торгівлі, Митний Союз, інтеграційні процеси в Чорноморському регіоні.

Аннотация. Статья посвящена исследованию современного состояния и тенденций сотрудничества Украины с региональными группировками. Определены главные факторы, преимущества и альтернативы развития сотрудничества Украины с другими странами в региональном масштабе, акцентировано на основных проблемах и экономических рисках Украины на пути реализации интеграционных устремлений.

Ключевые слова: интеграция, углубленная зона свободной торговли, Таможенный Союз, интеграционные процессы в Черноморском регионе.

Annotation. The article investigates the current state and trends of Ukraine's cooperation with regional groupings. It detects the main factors, benefits and alternatives of cooperation between Ukraine and other countries in regional scale, highlights the main Ukraine's problems and economic risks, which occur in the movement of realization the integration aspirations.

Keywords: integration, deep free trade area, customs union, integration processes in the Black Sea region.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Модернізація світового господарства супроводжується посиленням глобалізації світової економіки та утворенням великих зон впливу розвинених країн світу. Останні стають міжкраїновими економічними центрами, які об'єднують навколо себе інші країни. Отже, однією з реалій сучасних міжнародних економічних відносин є інтеграція. Сьогодні інтеграційні об'єднання носять регіональний характер і розрізняються за глибиною процесів, що відбуваються у межах угруповання. Процеси регіональної інтеграції спрямовані на створення єдиного господарського організму з метою усунення всіх перешкод на шляху вільного пересування товарів, послуг, капіталу і трудових ресурсів, а також для формування єдиної зовнішньоекономічної політики.

Україна теж не стоїть осторонь інтеграційних процесів, намагаючись відстоювати свої національні економічні інтереси, а також регіональні і локальні, пов'язані з потребами внутрішнього розвитку. У цьому руслі Україна співпрацює з багатьма країнами шляхом розвитку двосторонніх міждержавних відносин з прикордонними країнами, Росією, країнами Східної Європи, країнами ЄС, США, Японією, Китаєм, країнами, що розвиваються, країнами ОПЕК, НІК, Індією, країнами Латинської Америки і Африки. Пріоритетними питаннями для нашої держави є співробітництво з регіональними угрупованнями (ЄС, Митний Союз, ОЧЕС). Тому важливими завданнями дослідження на сучасному етапі є переваги та економічні ризики України на шляху регіональної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій на тему регіональних інтеграційних об'єднань показав, що в Україні цій проблемі приділено велику увагу, але все ж таки вона вимагає більш глибокого й детального вивчення, зважаючи на те, що регіональна інтеграція може стати суттєвим важелем у встановленні стабільності економіки країни та зайнятті чинного місця в геостратегічному положенні. Проблема регіональної інтеграції присвячені праці провідних вітчизняних учених, серед яких: І. Бакаєва, О. Білорус, В. Будкін, І. Бузько, Ф.Верба, І. Гладій,

Б. Губський, В. Денисюк, В. Захарова, С. Кваша, Ю. Макогон, А. Мокій, В. Новицький, В. Олефір, А. Поручник, М. Румянцев, А. Філіпенко, О. Чернеча тощо.

Метою статті є дослідження сучасного стану співробітництва України з регіональними угрупованнями та перспективи його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Ефективне існування України у геополітичному середовищі передбачає активну її взаємодію з іншими державами, перш за все на регіональному рівні. Зміцнення позицій у регіональному економічному співробітництві на євразійському просторі є одним із найважливіших напрямів забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України [4].

Одним із таких напрямів є європейський вибір, який обумовлений усвідомленням інтеграції як чинника сприяння державної незалежності, національної безпеки, політичної стабільності, економічного розвитку та головне, входження до могутньої міжнародної організації, якій належить провідна роль в міжнародних інституційних механізмах управління глобальними і регіональними процесами. Орієнтир європейської інтеграції, обраний Україною, офіційно утверджений низкою документів щодо формування засад співробітництва з ЄС.

Європейська інтеграція є досить складним політичним явищем, в рамках якої декларований Україною курс на входження до європейських структур вимагає формування єдиних стандартів реальної, діючої демократії та цивілізованого, соціально-орієнтованого ринкового законодавства. В цьому контексті євро інтеграція виступає інструментом реалізації стратегічних цілей і завдань національного соціально-економічного, громадсько-політичного та культурного розвитку [1].

Як відомо, Європейський Союз як інтеграційне утворення є передусім відносно однорідним економічним простором, у якому діють єдині регулятивні норми, стандарти економічної політики та поведінки суб'єктів господарювання. Враховуючи цей факт, країна, яка проголошує прагнення стати складовою даного процесу, повинна насамперед довести власну спроможність дотримуватися цих норм і стандартів, намагатися бути чинником конкурентоспроможності даного об'єднання на міжнародній арені.

Важливою умовою вступу до Євросоюзу є відповідність країни-кандидата Копенгагенським критеріям, які були затверджені на засіданні Європейської Ради в червні 1993 року і передбачають:

1. досягнення стабільності інституцій, котрі гарантують демократію, верховенство права, права людини, дотримання і захист прав меншин («політичний критерій»);
2. існування функціонуючої ринкової економіки, а також здатність витримувати конкурентний тиск та дію ринкових сил у межах ЄС («економічний критерій»);
3. спроможність взяти на себе зобов'язання, що випливають з членства, у тому числі дотримуватись цілей політичного, економічного та монетарного союзу шляхом приведення національної системи законодавства у відповідність до *acquis communautaire* («юридичний критерій»).

Ці критерії не є вичерпними, оскільки існує ще критерій внутрішньої спроможності ЄС «поглинути» нового члена, а також географічний критерій, адже членом ЄС може стати лише «європейська країна».

Первинною умовою початку переговорів про вступ до ЄС є відповідність політичному критерію членства, а приведення національного законодавства у відповідність до *acquis communautaire* здійснюється в останні роки перед безпосереднім вступом держави до ЄС у ході переговорів про приєднання.

Сучасні слабкі євроінтеграційні позиції України та її невідповідність політичним і економічним критеріям для вступу до ЄС є закономірним результатом непослідовності і зволікання у здійсненні реформ. Домінування «декларативної» і брак «імплементативної» культури в органах виконавчої влади, слабка інституційна і функціональна закріпленість пріоритетності політики європейської інтеграції у повсякденній діяльності Уряду, неефективні механізми міжвідомчої координації і моніторингу виконання ухвалених рішень, низький рівень фахової підготовки і знань державних службовців навіть вищої ланки того, що стосується європейської інтеграції, негативно впливають на реалізацію Угоди про партнерство і співробітництво та Стратегії інтеграції до ЄС.

Успіхи української дипломатії і заслужене визнання позитивної ролі України в підтриманні регіональної безпеки виявилися недостатніми, аби компенсувати брак структурних реформ всередині країни.

Корпоративна закритість системи державного управління, високий рівень корупції, слабкість демократичних інституцій і нерозвиненість громадянського суспільства, відсутність єдиного підходу з ключових питань внутрішнього розвитку і зовнішньої політики в останні роки створювали негативне підґрунтя для відносин України з ЄС [2].

Крім того, спроби нашої держави досягти випереджального зближення з євростандартом у громадсько-політичній та правовій сферах досить часто зустрічає значні труднощі щодо їх повноцінного

впровадження, які постають із незавершеності економічних реформ в Україні та несформованості відповідного економіко-правового середовища, значного відставання у рівні економічного розвитку.

Усвідомлення того, що євроінтеграційний вибір України не знайшов широкої підтримки вітчизняних політичних сил, а об'єктивні процеси, які передбачають визначення послідовності етапів, потребують прагматичних підходів, які Україні треба здолати, аби реально претендувати на набуття рівноправного членства у Європейського Союзу.

Перед Україною постають завдання набуття нової якості економічного зростання та здійснення структурних економічних перетворень з метою оволодіння сучасними чинниками конкурентоспроможності на загальноєвропейського ринку. Вирішуючи ці проблеми, Україна прямує до створення економіки європейського рівня, формує реальне підґрунтя власної інтеграції з ЄС [2].

Виходячи з цього, перед керівництвом України у сфері прийняття рішень щодо участі в інтеграційних процесах на європейському континенті існують певні вимоги.

По-перше, Євросоюз є досить складним політико-економічним угрупованням, який прагне відшукати засади власної цілісності. Країна, яка заявляє про своє бажання стати складовою європейського простору, має не лише не вносити дисбалансу в його систему, але й підтримувати стабільність у регіоні, бути додатковим аргументом у глобальній конкуренції міжнародних «центрів сили».

По-друге, впровадження комплексу європейських норм і стандартів, які мають бути дотримані в Україні, нерозривно пов'язане зі здійсненням структурних реформ, спрямованих на лібералізацію економіки, поліпшення підприємницького клімату в країні, створення ефективного конкурентного внутрішнього ринку. Удосконалення податкової системи, розбудову фінансових інститутів, радикальне підвищення ефективності соціальних видатків та організаційну перебудову соціальної сфери тощо.

А відтак третя вимога полягає в тому, що Україна має продемонструвати власну спроможність до цілеспрямованих та послідовних кроків не лише держави, а й усього суспільства у напрямі адаптації до критеріїв європейської інтеграції, концентрації зусиль вітчизняного бізнесу навколо завдань національного соціально-економічного розвитку в річищі євроінтеграційних орієнтирів.

Відтак формування загальнонаціонального підходу щодо цілей та завдань європейської інтеграції, який базуватиметься на органічному поєднанні інтересів держави, бізнесу та громадянського суспільства, є невід'ємною складовою євро інтеграційної стратегії на найближчу й віддаленішу перспективи [1].

По-четверте, оволодіння сучасними чинниками конкурентоспроможності, зберігаючи нинішню зовнішньоекономічну спеціалізацію, Україна, як вже зазначалося, може розраховувати здебільшого на роль периферійного придатку, а не рівноправного члена Євросоюзу. Про це свідчать особливості нинішньої торговельної співпраці з ЄС. Між тим, ресурсне забезпечення масштабних соціально-економічних перетворень та консолідація національних економічних інтересів потребують суттєвого поліпшення ефективності використання національних природних, трудових, інтелектуальних ресурсів. Відтак, щоб відбулося очікуване впровадження зони вільної торгівлі, яка логічно розглядається як перший крок на шляху до членства України в ЄС, потрібно зміцнити конкурентоспроможність національної економіки та її структурно перебудувати на засадах інноваційного розвитку.

Головною стратегічною вигодою від створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною і ЄС має стати запровадження раціонального прозорого регуляторного середовища та поліпшення за рахунок цього інвестиційного клімату в Україні. Процес гармонізації законодавства повинен відбуватися під моніторингом громадськості, урядових і ділових структур, а успішне просування в цьому напрямі могло б заохочуватися збільшенням обсягів фінансової і технічної допомоги.

До потенційних переваг створення поглибленої зони вільної торгівлі України та ЄС належать:

– сприяння подоланню наслідків фінансово-економічної кризи (через поживлення експортної діяльності, припливу інвестиційних ресурсів, використання європейського досвіду антикризових програм і (можливо) кредитів ЄС);

– надання додаткового прискорення темпам зростання ВВП;

– поліпшення структури експорту і сальдо платіжного балансу України;

– покращення розвитку експорторієнтованих галузей (чорної металургії, хімічної промисловості, сільського господарства), а також лісового господарства, рибної і легкої промисловості та більшості галузей послуг;

– зростання надходжень іноземних інвестицій;

– одержання доступу до передових високих технологій;

– поліпшення доступу до якісніших і дешевших товарів і послуг;

– покращення рівня енергетичної безпеки і зменшення енергозалежності України (зокрема, через встановлення економічно обґрунтованих цін на імпортований природний газ і на транзит енерго-

ресурсів через територію України, а також на зберігання природного газу в українських підземних газосховищах;

– прискорення зростання добробуту населення;

Між тим, до ризиків створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною і ЄС належать:

– посилення конкуренції з підприємствами ЄС на внутрішньому ринку України;

– банкрутство неконкурентоспроможних підприємств;

– збільшення витрат українських підприємств на адаптацію до стандартів і норм ЄС (стандартів продовольчої безпеки тощо);

– збільшення витрат на адаптацію законодавства України до законодавства ЄС;

– закріплення переважання сировинної та низькотехнологічної продукції в структурі товарного експорту України;

– зростання від'ємного сальдо в торгівлі між Україною та ЄС.

Серед інституційних перешкод на шляху до створення ЗВТ+ варто відзначити як внутрішні (інституційна неререформованість українських державних структур, пост виборча політична нестабільність в Україні), так і зовнішні (забюрократизованість процедури прийняття рішень в ЄС, обмежені обсяги фінансування технічної допомоги України в галузі євро інтеграції з боку ЄС, відсутність єдиної енергетичної і міграційної політики ЄС). Розуміючи це, ЄС готовий до обговорення перехідного періоду відкриття українських ринків для окремих груп товарів, послуг і галузей економічної діяльності, а також реформування регуляторного середовища (зокрема, механізмів державної підтримки) відповідно до європейських стандартів.

Погляди ЄС на відносини з Україною випливають із інтересів ЄС на східному напрямку реалізації ініціативи «Східне партнерство». Причинами зацікавленості виступають:

1. Геополітичне положення України – дозволить вирішити окремі завдання ЄС на Сході:

– стабілізація відносин із Росією;

– сприяння співробітництву з Біларуссю;

– активізація політики ЄС у Чорноморському регіоні, де Україна відіграє ключову роль;

– гарантування безпеки на східних кордонах ЄС.

2. Процес переходу до демократії та ринкової економіки в Україні.

3. Перетворення України на буферну зону на східних кордонах Європи.

4. Україна – сфера вкладання європейських інвестицій.

Однак, крім зазначених негативних моментів, існує ряд переваг, які отримає Україна від вступу до ЄС. Вступ у майбутньому сприятиме більш активному долученню нашої держави до європейських демократичних цінностей, уникненню нових ліній поділу на континенті. Членство в ЄС дозволить більш ефективно використовувати переваги міжнародної спеціалізації та кооперації, що стане важливою передумовою прискорення економічного розвитку та модернізації країни.

Політичні переваги інтеграції України в ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство в ЄС відкриває шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дозволить активізувати співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо.

В економічній сфері переваги інтеграції у структури Євросоюзу випливають з функціонування в ЄС сталої та економічно ефективної моделі організації суспільства і наявності колективних механізмів підтримання макроекономічної стабільності.

Пріоритетними сферами співпраці залишатимуться енергетика (реформування газового сектору, транспортування та переробка нафти, приведення української системи виробництва, передачі і розподілу електроенергії у відповідність зі стандартами Євросоюзу), юстиція й внутрішні справи, транспорт, ядерна безпека, спільний авіаційний простір, взаємодія з регіональних та міжнародних питань, насамперед врегулювання придністровського конфлікту.

За оцінками наближених до Євро комісії та Європарламенту джерел, у найближчому майбутньому розвиток відносин із Україною розглядатиметься європейською стороною виключно крізь призму політики сусідства, зокрема ініціативи «Східне партнерство», у якій нашій країні відводитиметься провідна роль серед інших держав-учасниць.

Серед факторів, які сприятимуть зміні підходів Євросоюзу та його держав-членів до цього питання, європейські експерти виокремлюють кон'юктуру в самій організації (насамперед, налагодження ефективної взаємодії між європейськими інституціями внаслідок набуття чинності Лісабонською

угодою), підтримку України з боку Європарламенту та євро комісарів, а також ступінь конструктивності українсько-російських відносин.

Водночас, на переконання керівництва ЄС, стан та перспективи розвитку відносин з Україною суттєво залежатимуть не стільки від європейських, оскільки від суто українських чинників. При цьому визначено такі пріоритети, яких повинні дотримуватися країни-члени Євросоюзу у контексті реформ в Україні:

- проведення курсу реформ, що є ключовим шляхом до процвітання й стабільності у довгостроковій перспективі;
- відновлення співпраці з Міжнародним валютним фондом, що «відкриє шлях до макроекономічної допомоги з боку Євросоюзу та стабілізує дефіцит бюджету»;
- проведення реформи системи комунальних тарифів і ухвалення закону про державні закупівлі, який би відповідав стандартам ЄС;
- подальше вжиття заходів зі стабілізації банківського сектора;
- поліпшення у середньостроковій перспективі інвестиційного клімату;
- посилення боротьби з корупцією та проведення судової реформи;
- завершення конституційної реформи та забезпечення належного балансу між гілками влади.

Із урахуванням викладеного на сьогодні тактика ЄС у питанні вступу нових членів полягає, з одного боку, в офіційній демонстрації та декларуванні налаштованості на продовження політики розширення організації, а за іншого – в запровадженні більш жорсткого контролю за процесом досягнення країнами-претендентами відповідності вступним критеріям.

На підставі аналізу вищевикладених аспектів іноземні та вітчизняні експерти доходять таких висновків:

- ключового значення для європейської інтеграції України набуде внутрішня стабільність у нашій державі, а також ефективність української влади при проведенні реформ;
- особлива увага європейської сторони приділятиметься проблематиці гарантування енергетичної безпеки, гармонізації внутрішнього законодавства нашої країни до відповідних директив ЄС, енергозбереження та енергоефективності, пошуків альтернативних джерел постачання енергоресурсів.

Враховуючи сучасні позиції країн-членів ЄС стосовно перспектив надання нашій державі членства в Європейському Союзі, а також існуючу практику ухвалення рішень в Раді ЄС, включення до тексту Угоди про асоціацію положення стосовно перспективи вступу України до ЄС наразі є малоімовірним [1].

Необхідно зазначити, що світова фінансово-економічна криза стала важким випробуванням для Європейського Союзу, поставивши під сумнів ефективність механізмів економічної взаємодопомоги та стабільність євро зони під впливом конкурентної боротьби з боку США за глобальні ринки валюти.

Глобальна економічна криза ХХІ століття – результат провалу існуючої європейської валютної системи як підсистеми світової, фінансові інститути якої, зважаючи на останні події, підтвердили невідповідність їх діяльності потребам сучасного багатополярного світу. Через відсутність інструментів по запобіганню і мінімізації наслідків кризових явищ і важелів впливу на стратегії учасників ринку, Європа зіштовхнулася із серйозними економічними потрясіннями і – як результат – із зростанням глобальної соціальної нестабільності.

Проблеми в економічній сфері країн євро зони підняли на поверхню питання про політичну доцільність існування такого утворення, як Євросоюз, всередині якого в умовах рецесії спостерігається дія відцентрових сил та підсилюється розбіжності між окремими колами певних країн.

Так, політичний крах ЄС пророкує відомий американський фінансист Джордж Сорос, стверджуючи, що: «На даному етапі особливо чітко проявилися всі недоліки загальноєвропейської валюти», і поточна боргова криза, якої зазнали ряд «хворих» країн Європи (Греція, Португалія, Ірландія, Іспанія та Італія), перевищивши мінімально допустимий нормами Євросоюзу рівень дефіциту бюджету у 3%, може в кінцевому підсумку спровокувати розвал Європи. За словами фінансиста, фатальною помилкою ЄС є відсутність механізму виходу слабких держав із зони обігу євро.

Позицію мільярдера розділили відомий спеціаліст з фінансової історії професор Гарвардського університету Дейл Фергюсон та експерти Citigroup. За прогнозами Фергюсона, загальноєвропейську валюту очікує поступове вимирання, а сформований Євросоюзом пакет допомоги Греції і створення спеціального загальноєвропейського фонду забезпечить фінансову стабільність лише у короткостроковій перспективі. Професор переконаний, Європа опинилася перед вибором: продовжувати розвиток у напрямі створення Сполучених Штатів Європи з єдиною фіскальною політикою, здатною забезпе-

чувати стабільність євро, чи розвиватися в межах нестабільного валютного союзу Священної Римської імперії.

З попередженням також виступив голова Єврокомісії Жозеф Мануель Баррозу, запевнивши: «Криза, яку переживає Євросоюз, поставила на порядок денний жорстку альтернативу: розпад або просування вперед». Зважаючи на те, що на даному етапі розвитку ЄС перебуває у пошуках адекватної відповіді на виклики сучасності, породжені динамічним розвитком економік поза межами Старого Світу, насамперед у Китаї та Індії, Європа потребує радикальних реформ, в сонові яких повинен лежати процес об'єднання, зближення, - процес інтеграції, адже поодиножко жодна, навіть найпотужніша європейська країна не зможе конкурувати з новими економічними лідерами.

Аналіз останніх подій і настроїв у Євросоюзі, який на даний момент перебуває у стадії втоми та перегріву, спонукає Україну до пошуку альтернативних сценаріїв розвитку, зосередивши увагу на появі нових регіональних об'єднань, наприклад на Митному Союзі.

Формування Митного Союзу (МС) Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Казахстан передбачає створення єдиної митної території, у межах якої не застосовуються мита й обмеження економічного характеру за винятком спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів [4].

Вищий орган МС – Комісія митного союзу й уряди його країн-членів провели комплекс заходів щодо завершення формування договірно-правової бази, включаючи Єдиний митний тариф, Митний кодекс та Статут Суду митного союзу.

Бюджет МС складається з внесків учасників трьох країн у такій пропорції: Російська Федерація – 57%, Республіка Білорусь – 21,5%, Республіка Казахстан – 21,5%. У цій же пропорції між сторонами розподіляються голоси в Комісії під час голосування. Рішення приймається 2/3 голосів.

Передбачається створення режиму єдиної митної території з наступними умовами:

- перенесення митного контролю на зовнішній периметр союзу;
- усунення митних процедур у взаємній торгівлі товарами національного виробництва;
- уніфікацію форм і методів збору зовнішньоторгівельної статистики;
- запровадження єдиних санітарних, ветеринарних і фітосанітарних норм на сільгоспродукцію;
- узгодження форм і методів надання пільг учасникам зовнішньоекономічної діяльності;
- введення загального для всіх країн-партнерів митного союзу тарифного і нетарифного регулювання в торгівлі з третіми країнами;
- створення загальної системи преференцій.

Крім того, після запровадження Митного кодексу мають відбутися такі зміни умов зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, фінансова відповідальність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності буде обраховуватися у євро; митних брокерів на зовнішніх кордонах країн-учасниць МС замінять митні представники країн-членів.

Передбачається, що наднаціональний орган МС – Комісія, контролюватиме зовнішньоторгівельну діяльність у частині митного регулювання, нетарифних заходів, вести митну статистику і забезпечувати функціонування єдиного митного простору.

При цьому, іноземні фахівці звертають увагу на економічні ризики, які стримуватимуть майбутній розвиток МС, зокрема:

- високий рівень корупції та нерозвиненість судових систем країн МС, що не дозволять ефективно застосовувати міжнародні угоди прийняті в рамках союзу;
- зняття митного контролю на кордоні Росії та Казахстану може спричинити надходження великої кількості контрабанди з Китаю до РФ, оскільки митна система РК є слабо розвинутою.
- застосування російськими та казахськими підприємцями нових схем щодо мінімізації або уникнення митного контролю при реекспорті російських товарів до Китаю та китайської продукції до країн МС може суттєво підірвати економічний потенціал РФ.

На думку переважної більшості іноземних експертів, наразі Митний Союзі формується у прикореному режимі на основі суперечливих домовленостей – не тільки письмовий, але й усних. Він цілком прив'язаний до політичного розкладу, оскільки керівництво країн МС має можливість надсилати імпульс своєму електорату про інтеграцію на теренах колишнього СРСР і таким чином отримувати політичні переваги над опозицією, що діє усередині кожної з країн його членів. Тобто інтеграція використовується у ролі політичного локомотива як зовнішніх (проблема вступу Росії у СОТ, певний тиск на Євросоюз тощо), так і внутрішньополітичних трендів.

Україна, яка є повноправним членом СОТ та має угоди про вільну торгівлю з країнами Митного Союзу, на думку іноземних експертів, повинна розпочати з країнами-членами МС переговорний процес щодо узгодження змін торговельного режиму. У найближчій перспективі нашої державі необхідно забезпечити суттєве зменшення виключень з режиму вільної торгівлі, які наразі існують за домовленостями з країнами МС.

Іншою загрозою для економіки нашої держави від створення МС та перенесення митного оформлення на його зовнішні кордони, може стати втрата позицій провідної транзитної країни через вірогідний відтік вантажопотоку євразійським транспортним сполученням у напрямку північних (Росія) та північно-західних (Білорусь) коридорів. Іноземні експерти відзначають, що вартість доставки вантажів між європейськими та азіатськими країнами через територію МС буде більш економічно ефективною, в тому числі через скорочення витрат на митне оформлення на кордонах транзитних країн, в даному випадку України.

Ризики для української продукції на ринках третіх країн також безпосередньо пов'язані з впливом МС на конкурентоспроможність виробників країн – його членів. Поряд із цим, створення МС безпосередньо впливатиме на експортний потенціал України, оскільки Росія, Білорусь та Казахстан є головними торговельно-економічними партнерами нашої держави в рамках СНД.

З іншого боку, МС передбачає діяльність наднаціонального органу – Комісії, яка буде регулювати зовнішньоторгівельну діяльність у частині митного регулювання, нетарифних заходів, вести митну статистику і забезпечувати функціонування єдиного митного простору. У цьому зв'язку не виключається необхідність підписання між урядом України та Комісією додаткових угод, які будуть регулювати двосторонні торговельно-економічні відносини.

Враховуючи те, що ринки країн-членів МС є досить важливими для України, на думку іноземних фахівців, логічними є два шляхи розвитку економічних відносин із зазначеним утворенням. По-перше, розширення двосторонньої співпраці (у тому числі на особливо привілейованих умовах, що не суперечать членству України у СОТ); по-друге, побудова механізмів колективних відносин членів Митного союзу з Україною (що також не суперечать членству України у СОТ), так званий формули «3+1».

Враховуючи викладене, вітчизняні фахівці рекомендують українській стороні вжити низку заходів із мінімізації можливих негативних наслідків для нашої держави від формування МС (на міжнародному та національному рівні), зокрема:

- налагодження механізмів вирішення торговельних суперечок між Україною та країнами МС;
- продовження переговорів щодо встановлення режиму вільної торгівлі з країнами МС (зони вільної торгівлі СНД) без вилучень;
- розробка та впровадження механізмів підвищення ефективності співпраці митних та податкових органів України та держав МС з метою посилення координації та моніторингу за товаропотоками;
- відпрацювання механізмів захисту українських компаній на внутрішніх ринках країн МС, зокрема – активізація діяльності торговельних представництв у цих країнах у напрямі сприяння збільшенню офіційних інвестицій, розширення науково-технічної, виробничої кооперації та торговельних відносин;
- приділення першочергової уваги активізації інформаційного обміну щодо стану індикаторів соціально-економічного розвитку країн МС і СНД в цілому, товарних та інвестиційних пропозицій на ринках учасників угоди, умов торгової і підприємницької діяльності на цих ринках, стану і перспектив модифікацій регуляторної політики, супроводу інвестиційних і коопераційних проектів, практики недобросовісної конкуренції і економічних злочинів тощо;
- створення дієвої загальної системи забезпечення безпеки економічних взаємин, захисту прав власності і господарсько-правової дисципліни, безперешкодного розповсюдження інформації, необхідної для взаємовигідних економічних відносин.

Таким чином, враховуючи внутрішню дезорганізацію у формі латентних конфліктів між країнами-членами, загальну кризу та необхідність у реконструкції, на даному етапі Європейський Союз потребує взяття паузи у процесі розширення організації. У зв'язку з чим, перспективи вступу України до ЄС наразі розглядаються як малоімовірні. Однак, актуальним питання постає налагодження співробітництва з Митним Союзом, новоствореною регіональною організацією.

Крім того, Україна розглядає інтеграційні процеси в Чорноморському регіоні як один з головних пріоритетів своєї зовнішньої політики, що відповідає також і положенням Стратегії національної безпеки [3]. З метою найефективнішої реалізації інтересів і можливостей України слід розглянути наступні альтернативи розвитку інтеграційних процесів у регіоні.

Альтернатива 1. Включення країн Чорноморського регіону в нову хвилю розширення ЄС було б апогеєм залучення держав Чорного моря до загальноєвропейських інтеграційних процесів і максимально повно відповідало б інтересам всіх країн. Проте такий варіант розвитку подій видається малоімовірним як у середній, так і в довгостроковій перспективі, оскільки існують чинники, які знижують інтеграційні перспективи регіону: слабкість демократичного розвитку, етнічна напруженість, сепаратизм, низьке економічне зростання, наявність невіршених конфліктів, низка загроз безпеці (від тероризму до організованої злочинності, нелегальної міграції та торгівлі зброєю і людьми).

Альтернатива 2. Збереження розділення країни регіону на групи потенційних членів, партнерів і сусідів. Очевидно, що політика Європейського Союзу в Чорноморському регіоні, який включає значну кількість різнорідних держав, збережеться у форматі розширеного співробітництва з різними групами: членами ЄС, країнами-кандидатами, країнами-партнерами та іншими державами, які хочуть розвивати співпрацю з ЄС. Цей підхід дозволить об'єднаній Європі успішно вирішувати як внутрішні проблеми, пов'язані з останніми розширеннями й політичною трансформацією, так і регіональні питання. Важливим моментом у напрямі розширення регіонального співробітництва стане пом'якшення факту відсутності реальних перспектив членства деяких чорноморських країн, у першу чергу, - України.

Альтернатива 3. Розвиток відносин у рамках регіональних структур. Розвиток даного варіанту подій, нарівні з попереднім, видається найвірогіднішим у найближчій перспективі. Він стане доповненням до розвитку двосторонніх міждержавних відносин та відносин з ЄС і дозволить об'єднати ресурси всіх країн для максимально ефективної реалізації регіонального співробітництва. Участь Євросоюзу в регіональних проектах дозволить підвищити роль структури в регіоні та підсилити інтеграційні тенденції, забезпечивши вплив ЄС у регіоні та ефективнішу реалізацію інтересів об'єднаної Європи.

Альтернатива 4. Закриття кордонів Євросоюзу для Чорноморського регіону в процесі регіональної інтеграції з ЄС. Стратегічні інтереси ЄС на даний момент дуже тісно пов'язані з розширенням сфер взаємодії з Чорноморським регіоном, у тому числі й в у питаннях запобігання загрозам безпеки та послабленню існуючих викликів, які виходять з площини «м'якої» безпеки. Отже, розвиток такого сценарію можливий тільки в умовах появи або різкого посилення аспектів, пов'язаних з безпосередньою загрозою безпеці країн Європейського Союзу.

Альтернатива 5. Посилення конфронтації за вплив у Чорноморському регіоні в рамках трикутників США-ЄС-Росія або НАТО-ЄС-Росія Така тенденція на сьогодні є одним з головних процесів у Чорноморському регіоні. Також великий вплив на країни розширеного Чорноморського регіону здійснює Туреччина. Усе більше зростає значення китайського чинника в розбудові системи взаємовідносин у регіоні. Беручи до уваги той факт, що сфери впливу засновані на базі конкретних інтересів і стратегічних аспектах, слід чекати, що боротьба за вплив у регіоні може привести, у першу чергу, до посилення інтеграційних тенденцій з ЄС, оскільки Росія не бачить загрози своєму політичному впливу внаслідок цього процесу. Також можна чекати посилення позицій НАТО як важіль протидіючий або стримуючий зростаючий вплив Росії [3].

Підсумовуючи усі чинники регіональних та європейських інтеграційних процесів в Чорноморському регіоні, можна зробити висновок, що регіональна співпраця є невід'ємним елементом загальних інтеграційних процесів. Таким чином, співробітництво в регіоні буде розвиватися, поступово долаючи перешкоди та проблеми, за умов застосування нового мислення, нових підходів та концепцій у розв'язанні проблемних питань на усіх рівнях. Необхідність активізації співробітництва розуміється усіма країнами, особливо Україною, котра розглядає стосунки з країнами Чорноморського регіону в рамках ЧЕС як важливий політичний прецедент у розбудові регіональної системи безпеки та співробітництва, а також чинник реалізації її євроінтеграційних прагнень.

Висновки. Україна лише робить перші кроки на інтеграційному шляху. Інтеграція України з Європейським Союзом є пріоритетом зовнішньої політики нашої держави з часу здобуття незалежності. Однак перехід від міжнародної співпраці на якісно новий рівень міжнародних економічних відносин — початкову чи навіть підготовчу стадію торговельно-економічної інтеграції, потребує якісної зміни відповідних економічних передумов. Відносини України з країнами Чорноморського регіону є важливим економічним і політичним прецедентом у реалізації перебудови регіональної системи безпеки й співробітництва. Гармонізація відносин України з країнами Митного Союзу в змозі стати гарною запорукою економічного зростання держави. Тому, регіональну політику співробітництва наша країна має будувати на основі глибокого аналізу тенденцій світової геополітики та можливостей розвитку несприятливих явищ в економіці. При цьому зовнішня інтеграційна політика

України має бути спрямована на забезпечення суверенітету держави, її економічної незалежності, безпеки та стабільності.

Список використаних джерел

1. ЄС — Україна: економічні наслідки та перспективи Європейської політики сусідства (ЄПС): [аналіт. доп., підгот. Ін-том екон. дослідж. і політ. консультацій] / Є. Раздорожний, К. Шинкарук; під ред. І. Бураковського. — К.: Фонд ім. Генріха Бюлля, 2008. — 28 с.

2. Круглий стіл «Зона вільної торгівлі з Європейським Союзом: плюси та мінуси для розвитку українського бізнесу» (22 листопада 2010 року) / Верховна Рада України, Комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва. — К., 2010. — 36 с.

3. Макогон Ю. В. Экономические интересы Украины и ОЧЭС. – Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: Стратегічні пріоритети, №4(9), 2008 р. Міжнародні відносини Сборн. научн. трудов. – Одесса–Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ в г. Донецке, 2008. – С. 4–15.

4. Павленко І.А., Пріоритетні напрями розвитку національної економіки України / Павленко І.А. – 2009. – №7. – С.34–37.

5. Участь України в агенціях і програмах Європейського Союзу: перспективи та можливості / Н. Шаповалова, І. Озимок, Ю. Селянко, О. Татаревський ; під ред. О.Шумило. — К. : Міжнар. центр перспектив. дослідж., 2008. — 335 с.